

**VI Col·loqui Aula d'Història del Periodisme
*Diari de Barcelona***

Fons hemerogràfic de la Biblioteca del Pavelló de la República
(Universitat de Barcelona)

per M. Lourdes Prades¹

1. Aquest escrit és el resum de la intervenció presentada en PowerPoint al VI Col·loqui de l'Aula d'Història del Periodisme *Diari de Barcelona*: «Estat de la recerca i ús de les fonts documentals» (26.5.2003).

L'any 1992, amb motiu dels Jocs Olímpics de Barcelona, es va construir al barri de Montbau l'edifici del Pavelló de la República, on cinc anys més tard es van dipositar els fons documentals del Centre d'Estudis Històrics Internacionals (CEHI), fundat el 1949, i de la Biblioteca Figueras, que data de 1967.

Aquest pavelló és la rèplica del que va construir Josep Maria Sert i Lluís Lacasa per a l'Exposició Internacional de París de 1937, en plena Guerra Civil espanyola.

El fons documental

La reunió del fons documental del CEHI i de la Biblioteca Figueras ha suposat el naixement d'una de les biblioteques més importants sobre els períodes de la Segona República, la Guerra Civil, l'exili que aquest conflicte generà, el franquisme i la transició democràtica a Espanya i a Catalunya.

Quant al volum d'aquest fons, podem parlar de:

- Monografies: uns 108.000 exemplars
- Publicacions periòdiques: uns 14.500 títols
- Documentació d'arxiu: 1.051 caixes
- Cartells: uns 10.000 exemplars
- Adhesius: uns 15.000 exemplars

El fons hemerogràfic

Per parlar del fons hemerogràfic hem triat tres col·leccions que hem considerat les més representatives de la nostra col·lecció:

— La premsa d'exili, que, a criteri del desaparegut periodista Joan Crexell, és sens dubte «la més important del món pel que fa a l'exili i a la resistència durant la dictadura franquista».²

El gruix més important d'aquestes publicacions fou recollit per Jordi Arquer —figura representativa durant els anys trenta, del Partit Comunista Català (PCC), del Bloc Obrer i Camperol (BOC) i del Partit Obrer d'Unificació Marxista (POUM)— durant el seu llarg exili a Mèxic i a França. Posteriorment, aquest fons fou adquirit per la Fundació Jaume Bofill, com a bloc inicial de la Fondation Internationale d'Études Historiques et Sociales sur la Guerre Civil d'Espagne (FIEHS), que fou el precedent del CEHI.

2. Revista *Orfeo Català de Mèxic* (1944).

Es tracta, bàsicament, de publicacions del govern de la segona República a l'exili, de la Generalitat de Catalunya, d'organitzacions polítiques i sindicals i de centres culturals i casals catalans i de la resta de l'Estat.

L'any 1991 es presentà una comunicació al Col·loqui Internacional de Salamanca³ sobre el fons del Centre d'Estudis Històrics Internacionals, on es van inventariar totes les publicacions periòdiques de la nostra col·lecció sobre l'exili espanyol a França.

L'any 1999, amb motiu del cinquantè aniversari del CEHI, es va elaborar un catàleg de la premsa de l'exili català i republicà, des de 1939 fins a 1975,⁴ i es va fer una exposició d'aquest fons a la Universitat de Barcelona. El 2002, la Fundació Trias Fargas, el Museu d'Història de Catalunya i el CEHI en van fer una reedició.⁵

— La premsa clandestina. Les publicacions que formen aquesta col·lecció provenen bàsicament d'organitzacions i partits polítics a la clandestinitat, d'organitzacions sindicals i obreres, de militants d'aquests grups i de donacions anònimes. També, moltes foren adquirides a les paradetes que s'instal·laven al claustre de la Universitat de Barcelona durant els anys del franquisme.

A causa del moment històric que s'estava vivint, la tasca de recollir aquest tipus de material era força difícil, ja que requeria discreció i cautela a l'hora d'aplegar la documentació. És per això que de molts dels títols d'aquestes publicacions no disposem de la col·lecció completa.

Es tracta bàsicament de publicacions de caire nacionalista, de partits anarquistes i marxistes, d'organitzacions sindicals i d'estudiants, així com també d'organitzacions d'extrema dreta, dissidents del franquisme.

Sobre aquestes publicacions, el CEHI edità l'any 1976 un opuscle, que actualment considerem obsolet, perquè la col·lecció de publicacions clandestines del nostre fons ha crescut molt. Per aquest motiu, estem preparant un recurs per Internet, on actualitzem la nostra col·lecció de publicacions d'aquest tipus i en donem totes les dades bibliogràfiques necessàries per a la seva localització.

3. Joan OLIVER I PUIGDOMÈNECH i M. Lourdes PRADES I ARTIGAS, «Materiales para el estudio del exilio español en Francia: 1936-1946: fondos del Centro de Estudios Históricos Internacionales (Universidad de Barcelona)», a *Españoles en Francia 1936-1946: Coloquio internacional: Trabajos presentados: Salamanca 2, 3 y 4 de mayo de 1991*, Salamanca, Universidad de Salamanca, 1991, p. 77-96.

4. CEHI (2000), *Premsa de l'exili català republicà: 1939-1975: Catàleg del Fons del CEHI al Pavelló de la República*, Barcelona, Centre d'Estudis Històrics Internacionals i Publicacions de la Universitat de Barcelona, 24 p.

5. CEHI (2002), *Premsa de l'exili català i republicà: 1936 [i. e. 1939]-1975: Catàleg del Fons del CEHI al Pavelló de la República*, Barcelona, Centre d'Estudis Històrics Internacionals i Fundació Ramon Trias Fargas, 45 p.

— El fons de la Casa d'Amèrica, que recull les publicacions de la biblioteca del desaparegut Institut d'Economia Americana (IDEA).

L'any 1991, amb la creació de la Casa d'Amèrica a Barcelona, se sol·licità a tots els presidents de les repúbliques americanes, i més en general a totes les institucions culturals i econòmiques, que fessin arribar a aquesta institució tot el material bibliogràfic que produïssin. D'aquesta manera, la Casa d'Amèrica de Barcelona constituí un fons hemerogràfic d'uns mil títols de publicacions periòdiques sobre temàtica econòmica d'àmbit americà, dels segles XIX i XX, fins a la dècada dels seixanta. L'inventari complet de totes aquestes publicacions, l'edità Curial i Publicacions de l'Abadia de Montserrat l'any 1994.⁶

L'hemeroteca del Pavelló de la República a Internet

La Biblioteca del Pavelló de la República elabora periòdicament reculls temàtics a partir del seu fons documental.

Aquí hem recollit, per una banda, els que fan referència a la premsa i, per una altra, els webs generals on hi ha inventariades també monografies, documents d'arxiu, cartells i altres recursos de consulta en línia.

PREMSA DEL PAVELLÓ DE LA REPÚBLICA	RECALLS GENERALS DEL PAVELLÓ DE LA REPÚBLICA
Premsa del període de la Segona República http://www.bib.ub.es/www1/temes/1reprev.htm	Segona República (1931-1936) http://www.bib.ub.es/www1/temes/1republ.htm
Premsa del període de la Guerra Civil http://www.bib.ub.es/www1/temes/1gcrev2.htm	Guerra Civil espanyola (1936-1939) http://www.bib.ub.es/www1/temes/1gcpral2.htm
Premsa de l'exili http://www.bib.ub.es/www1/temes/1exipp.htm	L'exili (1939-1975) http://www.bib.ub.es/www1/temes/1exili.htm
	Transició democràtica (1975-1983) http://www.bib.ub.es/www1/temes/1trans.htm

6. Sandra BASUARTE i Fuensanta MARMOLEJO (1994), *Revistes del fons americà de la biblioteca Josep M. Figueras*, Barcelona, Curial i Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 398 p., col.l. «Textos i Estudis de Cultura Catalana», p. 37.